

de Zelfzwichter

Nummer 2024-02

**Het staat in de lucht geschreven:
as je mor kiekt!**

pagina 3 →

**Molen De Korenschoof
in Noordlaren 175 jaar**

pagina 9 →

Ruimte voor de borg?!

De molenbiotoop als inspiratie

pagina 13 →

ERFGOEDPARTNERS

Inhoud

- 3 Het staat in de lucht geschreven: as je mor kiekt! →
- 9 Molen De Korenschoof in Noordlaren 175 jaar →
- 13 Ruimte voor de borg?! De molenbiotoop als inspiratie →
- 17 Uit het Groninger Molenarchief →
- 18 Ander molennieuws →
- 21 Molenonderhoud →
- 23 Uit de Groninger molenwereld →
 - Molenwerkgroep Oost-Groningen
 - Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
 - Afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars

Het Groninger Molenarchief is gevestigd in het Groninger Molenhuis Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert 0595 - 74 93 30

Op de website www.groningermolens.nl vindt u een overzicht van bestaande en verdwenen molens, met een algemeen verhaal per molen en afbeeldingen en archiefstukken.

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

COLOFON

de Zelfzwichter

Jaargang 28, nummer 2

Augustus 2024

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter verschijnt in 2024 in de maanden maart, augustus en december.

Donateurs van de Stichting

Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert

0595 - 74 93 30

www.erfgoedpartners.nl

Rekeningnummer:

NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Herman Bröring, Paul Casteleijn,
Johan van Dijk, Ids van der Honing,
Bert Steenhuizen, Margreet Versteeg
eindredacteur Thea Pol
pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:

Albert Buursma, Frank Houwaard,
Ina Klompmakers, Anne Wieringa

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept Gerard de Vries

Opmaak Bert Holtkamp

Drukwerk Scholma Print & Media

Sluitingsdatum 22 november 2024

kopij 2023/3

OMSLAG-thema 2024: het weer

Het staat in de lucht geschreven: as je mor kiekt!

Rolf Wassens over de storm van 13 november 1972 en de gevolgen voor de (Groninger) molens

Tekst: Ina Klompmakers

Beeld: Fred Reiffers

In de jaren twintig van de vorige eeuw begon de grootschalige sloop van molens in Nederland omdat het nogal arbeidsintensief was om ze draaiende te houden. Daarom werd in 1923 de Vereniging De Hollandsche Molen opgericht, die zich dus al meer dan honderd jaar inzet voor het behoud en onderhoud van Nederlandse molens. De meeste molens hadden, na het stoppen van beroepsmolenaars, geen functie meer. Daardoor werden veel molens niet meer onderhouden. De belangstelling voor de instandhouding van deze oude monumentale windmolens nam daarna gelukkig toe, wat eind jaren zestig leidde tot het organiseren van een opleiding tot vrijwillig molenaar. Uit dit initiatief is in 1972 'Het Gilde van Vrijwillige Molenaars' voortgekomen.

Rolf Wassens behoorde tot de eerste lichte molenaars van de noordelijke opleiding. Hij slaagde in 1973 voor zijn examen en werd beroepsmolenaar.

Gekkenwerk

Waar Rolf aanvankelijk nog een romantisch beeld had van molens en alles er omheen, liet onstuimig weer dit beeld kantelen. Het was de 'Novemberstorm' van 1972 die hem de rauwe kant van het vak liet zien. Vanaf dat moment bekeek hij molens en het molenaarsvak met een andere blik. Zeker, hij zag nog steeds prachtige machines, eeuwenoude, oersterke techniek, maar ze bleken tegelijkertijd ook heel kwetsbaar. De 'Novemberstorm' (13 november 1972) richtte heel veel schade aan in molenland.

Rolf: 'Na de storm belde ik naar Balkbrug [waar Rolf's grootvader, overleden in februari 1972, een molen had. De molen was destijds in handen van de coöperatie Niba-red.] met de vraag of de molen er nog stond.' Het antwoord had hij niet verwacht: 'Hij staat er nog wel....maar daar is alles zo'n beetje mee gezegd.' Op de radio hoorde hij van molen De Gooyer in Amsterdam waarvan het

hele wiekenkruis in het water was beland. Rolf was gegrepen door dit nieuws. Hij besloot op de motor te stappen en door de omgeving te toeren om te zien of er nog meer 'slachtoffers' waren gevallen. Want zo noemt hij de beschadigde molens: slachtoffers. Dat laat wel zien hoe diep de molenliefde zit.

'Ik was een soort ramptoerist en ging heel wat molens af. Ik deed dat op de motor en werd soms bijna van de weg geblazen. Achteraf bezien was dat gekkenwerk natuurlijk!'

Slachtoffers

Naast De Gooyer en Balkbrug waren er nog een heleboel 'slachtoffers'. Zoals de Wilhelmina (koren-molen) bij de Noorderhoogbrug. 'De hele kap was opgeschoven, alles ontzet. Dat was echt schrikken, die zware kap was opgetild alsof het een lucifersdoosje was. Bij de Niebertermolen was het hetzelfde verhaal. Je schrikt je wild als molenaar.

Ik was nog in opleiding en had natuurlijk nog niet zoveel kennis. Misschien was ik zelfs een beetje naïef. Maar die 'Novemberstorm' heeft me wel een hele andere kijk op het weer gegeven.

Kijk, zo'n molen is oerdegelijk en kan heel veel hebben. Maar een molen is niet berekend op zware wind van achteren (ook niet van voren trouwens). Als er zoveel wind is, dan verschuift het wiekenkruis. In het ongunstigste geval, zoals bij De Gooyer, valt het er helemaal af. Moet je nagaan hoeveel kracht er dan mee gemoeid is. Die as verschuift helemaal en dan valt het wiekenkruis voorover. In Niebert is het wiekenkruis blijven hangen op zo'n wiek (roe). Het wiekenkruis stond kromgebogen, maar de roe heeft het vallen tegengehouden. Molen Woldzigt van Roderwolde had de kap uit elkaar liggen, ondanks de zware balken bovenin. Hetzelfde heb ik gezien in Burum. Ik stond versteld...wat is hier gebeurd? Wat zijn dat voor krachten? Ik heb veel ontzag voor het weer gekregen en ben er voorzichtig door geworden.'

Statistiek is betrekkelijk

'Natuurlijk waren er vroeger ook stormen. Maar volgens het KNMI kwam een storm zoals in 1972 maar een keer in de honderd jaar voor. Het 'grap-pige' was...een half jaar later kwam er weer zo'n storm, in april 1973. Dan zie je maar hoe betrekkelijk statistiek is. Een andere reden waarom de 'Novemberstorm' zoveel schade aanrichtte had te maken met het feit dat er toen weinig vakmolenaars waren. Maar ook een vakmolenaar kan verrast worden natuurlijk. En bovendien, als zo'n storm honderd jaar geleden is, dan heeft een molenaar dit niet eerder meegemaakt. En er was ook gewoon minder kennis en vaak achterstallig onderhoud. Mijn grootvader leefde toen niet meer, maar ik weet wel dat hij er ontzag voor had. En als er storm dreigde dan ging hij de molen kruien. Dat is een van de dingen die je kunt doen bij storm.'

Ten onrechte kritiek

'Er is een verhaal bekend van een molenaar in Zuid Holland die tijdens de 'Novemberstorm' de hele nacht op de vangbalk heeft gezeten om

Meester-molenaar Rolf Wassens uit Wildervank

Als klein jochie nam zijn opa, een molenaar, hem mee naar de Starmolen in Balkbrug. Kleine Rolf keek zijn ogen uit en was gegrepen door de oeroude, vernuftige en prachtige machine en het bijzondere gebouw. Het was een feest om te zien hoe opa deze machtige machine bediende. En met het vegen van de molen begon daar zijn eerste molenwerk.

Niet zo vreemd dat hij op zeker moment besloot om in de voetsporen van zijn grootvader te treden. Rolf Wassens wilde molenaar worden. Hij had geluk, er was net een opleiding tot molenaar in de steigers gezet.

maar extra gewicht toe te voegen. In Zeerijp en in Balkbrug draaide de molen met zo'n snelheid dat je teveel wrijving krijgt. En dat betekent brand. Wanneer een molen eenmaal in brand vliegt is er geen houden meer aan. Dan is de molen sowieso verloren. Zodoende werd er door de brandweer een ketting om de wieken gegooid. Dat richtte wel schade aan, maar het voorkwam brand.

De molenaar van Kampen wist één ding zeker: hij wilde geen brand in de molen. Daarom heeft hij de vang gelicht (de rem losgemaakt). Als je dat doet dan heb je geen grip meer op de molen en dat kan ook schade opleveren. Maar in dit geval pakte het goed uit.

In het Duitse Greetsiel is de hele kap naar beneden gekomen. Die molenaar heeft veel kritiek gekregen. Ten onrechte, vind ik. Want sta er maar eens voor. Je kunt niet altijd inschatten wat er gaat gebeuren, het is niet zo simpel'.

Er klopt iets niet

'We moeten er rekening mee houden dat het weer heftiger wordt en daarom moeten we alerter zijn. Tegenwoordig pakt iedereen de telefoon en kijkt in een weer-app om te zien wat voor weer het wordt. Vroeger keek men naar de lucht, men leefde meer 'met' het weer en men had er ontzag

voor. Rietsnijders bijvoorbeeld, die konden je vertellen dat het binnen een kwartier ging regenen door naar de lucht te kijken. Ik voel meestal aan wat het weer wordt. Het is een gevoel 'er klopt iets niet'. Dieren hebben dat ook. In de jaren negentig was er een zonsverduistering. Ik stond op een par-

keerplaats om dit fenomeen te zien. Het was een vogelrijke omgeving en het viel me op dat ik geen enkel vogelgeluid hoorde. Dieren voelen aan dat er iets vreemds aan de hand is. Een leermeester van mij zei altijd: 'Het staat in de lucht geschreven....as je mor kiekt!'

Molen De Leeuw in Zeerijp voor, tijdens en na de storm. Een overzicht door molenaar Jack Korf

- In 1926 werd de molen aangekocht door de familie Nienhuis
- In 1942 onderging de molen een opknapbeurt waarbij de buitenroede werd voorzien van een Dekker stroomlijnneus en dwarsremkleppen op het achterhek
- In 1956 kreeg de molen een restauratiesubsidie van 16.000 gulden, een enorm bedrag destijds wat nu niet meer is voor te stellen. Hierbij is ondermeer de houten ondervloer verwijderd en met beton gestort en de tussenliggende ruimten tussen de stiepen werden stenen plinten gemetseld.

Beroepsmolenaar Nienhuis had de molen tot rond 1960 in bedrijf die daarna nog een paar jaar werd verhuurd aan de heer Moedt. Deze ging echter al snel failliet waarna stilstand volgde.

De toenmalige gemeente 't Zandt wilde zijn enig overgebleven molen behouden door deze aan te kopen van de familie Nienhuis. Helaas werd niet omgekeken naar onderhoud en de toestand ging dan ook snel achteruit.

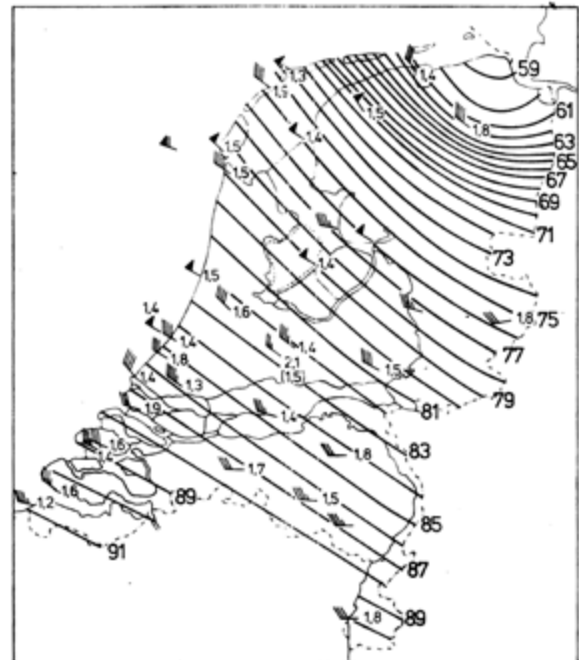
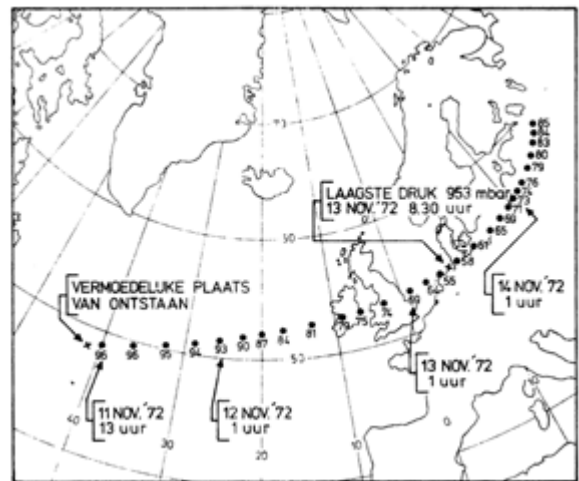
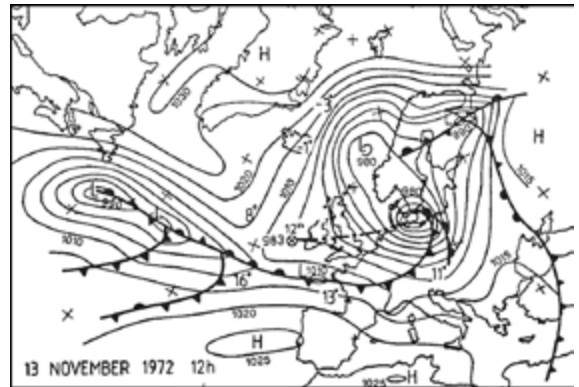
- Rond 1965 ontbraken al enkele kleppen van de zelfzwichting en eind jaren zestig stond de molen al met kale hekkens zonder kleppen.
- In november 1972 woedde er een zware orkaan boven Nederland wat de molen bijna fataal werd. De wind ruimde naar het noordwesten en de molen liep door de vang. De Dekker stroomlijnprofiel op de buitenroede kreeg vat op de wind waardoor de molen steeds harder begon de draaien. Vanwege de slechte onderhoudstoestand werkte de vang niet meer naar behoren. Brandgevaar dreigde en buurtbewoners vertelden dat er zelfs enkele platen uit het Dekker stroomlijnprofiel van de buitenroede afwaaiden die enkele tientallen meters verder in een tuin belandden. De brandweer werd gealarmeerd en met de nodige voorzichtigheid wisten ze de stelling te bereiken. De bewoners vertelden ook dat met een ketting, die om de draaiende wieken werd geslagen, de molen uiteindelijk tot stilstand werd gebracht. De roede werd wel geknikt door de abrupte stilstand maar het had uiteraard ook erger kunnen aflopen met het afknappen van de gietijzeren askop. De molen is in ieder geval gered van de ondergang en heeft zo enkele jaren nog met één roede gestaan.
- Midden jaren zeventig volgde herstel.

Het ontstaan en verloop van de storm van 13 november 1972

Ton Lindemann, meteoroloog

De kortdurende storm in de ochtend van 13 november 1972 heeft zijn oorsprong op het midden van de Atlantische Oceaan ongeveer nabij 49°NB en 42°WL op 11 november gehad. Verondersteld wordt dat een kleine cycloon is ingevangen in een frontensysteem. Meestal ligt boven zo'n front ook de straalstroom met in dit geval windsnelheden tot 51 m/s. Hiermee heeft het systeem zich in de richting van West Europa verplaatst over een afstand van 2000 km binnen 2 dagen van zijn oorsprong tot aan de Baltische staten. Het snel uitdiepen van deze kleine depressie met cycloon-achtige kenmerken wordt ook toegeschreven aan een groot verschil in temperaturen. In deze cycloon-achtige depressie bevond zich een typische warme sector in het zuidelijke deel van de depressie. Dit gebied wordt gescheiden door een warmte warmtefront (rechts) en een koudefront (links). In de warme sector werden temperaturen gemeten van omstreeks 13°C en in de koude sector lagen deze ruim 5°C lager, terwijl het in zuid Noorwegen (noordelijk van de depressie) tot vorst kwam. Rond middernacht van 12/13 november kwam de depressie aan boven de Midlands in Groot Britannië en daarbij was de luchtdruk gedaald van 996 hPa bij het ontstaan tot 974 hPa bij aankomst in de Midlands. Bij het verlaten van Groot Britannië en aangekomen boven de Noordzee daalde de luchtdruk in een rap tempo verder naar 964 hPa omstreeks 13 november 01 uur (alle tijdstippen in MET) en vervolgens tot 953 hPa om 08:30 uur boven de Duitse Bocht nabij de Elbe-monding. De depressie trok daarbij juist ten noorden van de Waddeneilanden naar het oosten. In de vroege ochtend rond 05 uur bevond de depressie zich in de buurt van het voormalig Lichtschip Terschellingerbank met een luchtdruk van 964 hPa. In het Lauwersmeergebied was de luchtdruk toen gedaald tot 966 hPa. In de voorafgaande uren werden buitengaats langs de Nederlandse kust op Lichtschip Terschellingerbank windsnelheden

van gemiddeld 29 m/s gemeten, op Lichtschip Noordhinder 30 m/s en Lichtschip Texel 31 m/s. We spreken dan over windkracht 11.

In de vroege ochtenduren stond er rond 03 uur er langs de Zeeuwse en Hollandse kust al een stormachtige zuidwester welke een uur later in Zeeland was aangewakkerd tot windkracht 10. In het Waddengebied ter hoogte van het Lauwersmeer moest de storm dan nog beginnen. Er stond wel stevige zuidoosten wind op de nadering van een warmtefront wat ruim een uur later zou passeren. Daarbij liep de temperatuur op tot ongeveer 13°C. Na passage van het warmtefront wakkerde de wind verder aan het zuidwesten, waarna ook de luchtdruk nog iets sneller begon te dalen. Omstreeks 07 uur was de luchtdruk gedaald tot 958 hPa, waarna de luchtdruk extreem snel begon te stijgen met 4 à 5 hPa/uur. Omstreeks deze tijd passeerde ook het koudefront en daalde temperatuur weer tot ongeveer 7 à 8°C. Op het KNMI heeft men daarom zelfs nog getwijfeld of de meetinstrumenten wel de correcte waarden aangaven! Tussen 08 en 09 uur bereikte de storm daardoor voor de Friese en Groninger Waddenkust zijn hoogtepunt bij een verder naar het noordwesten ruimende wind. Er stond ter hoogte van het Lauwersmeer een kortdurende noordwesterstorm met gemiddelde windsnelheden tot 27 m/s (windkracht 10), met windstoten tot 34 m/s. Vliegvelden Leeuwarden en Eelde noteerden zelfs windstoten tot 38 m/s rond het lokale hoogtepunt van de storm. Rond 9 uur verliet het zwaarste stormveld bij Delfzijl ons land en om 11 uur was de rust ook in Groningen weergekeerd.

Nadat de storm zijn hoogtepunt in Duitse Bocht bereikt had trok deze snel opvullend over de Oostzee naar de Baltische staten om boven Noordwest Rusland in de nacht van 14 op 15 november van de weerskaarten te verdwijnen.

Hoewel er langs de Zeeuwse kust en op Texel en Vlieland wat lichte duinafslag geweest is, hebben er zich geen extreem hoge waterstanden voorgedaan. Wel was de algemene schade, in met name het noorden van het land, aanzienlijk aan

Groninger molens die schade geleden hebben door de storm van 12/13 november 1972

- De Leeuw te Zeerijp
- Nieberter molen te Niebert
- De Jonge Held te Leegkerk
- Krimstermolen te Zuidwolde
- Wilhelmina te Noorderhoogebrug
- Noordermolen te Noorddijk
- De Ruiten te Slochteren
- Udema's molen te Finsterwolde
- Veldkamp's Meul'n te Bellingwolde

gebouwen. Ook de schade aan molens voor ruim f 1.000.000 (€ 455.000 / prijspeil 1972) wordt uitdrukkelijk genoemd in de rapportage. In de bossen gingen volgens Natuurmonumenten ongeveer 4 tot 5 miljoen bomen omver. Er waren in ons land 9 dodelijke slachtoffers te betreuren.

Literatuur:

Kate, H. ten en Zwart, B. (1973); De storm van 13 november 1972; verslagen V-248; De Bilt.

Lamb, H. (2005); Historic storms of the North Sea, British Isles and Northwest Europe; Cambridge; 178-179.

Rijkswaterstaat (1972); Stormvloedrapport 13 november 1972 (SR 37); 's Gravenhage.

Lamb: Weerkaart van 13 november 1972 12 uur UTC. Op de weerkaart is het traject van de storm aangegeven van 12 nov (juist ten westen van Ierland) tot 13 november. (Lamb, 1972)

Trajectkaart: Baan van de depressie weergegeven in stappen van 3 uur. Aangegeven luchtdrukwaarden gelden voor het centrum van de depressie met weglating van de 9. 69 Betekend dan 969 hPa. (KNMI, 1973)

Weerkaart_721113_08: Om 08 uur lag het zwaartepunt van de storm boven de oostelijke Friese Waddenkust, terwijl het in Groningen nog vrij rustig was. En trog (actieve buienlijn met in dit geval koudefront eigenschappen) passeerde Lauwersoog om 08 uur. Na de passage van de trog liep de windsnelheid uit het noordwesten snel op van 13 naar 27 m/s. Om 09 uur had het stormveld Groningen via Delfzijl alweer verlaten.

Isobaren met weglating van de 9; dus 59 = 959 hPa. Getal bij windvaan is de verhouding tussen opgetreden gemiddelde windsnelheid en maximale windstoot; dus 1,4 = windstoot is 1,4 x zwaarder als de gemiddelde windkracht. (KNMI, 1973)

Molen De Korenschoof in Noordlaren 175 jaar

Tekst: Albert Buursma
Beeld: Jelte Oosterhuis

Onderweg naar de jubilerende molen in Noordlaren zie ik vanaf het fietspad op een afstand van een 500 meter de uiteinden van draaiende wieken boven de boomtoppen. Dat leidt gelijk tot een vraag die later aan de orde komt: hoe zou het zijn met de molenbiotoop? Zijn er niet teveel bomen?

Aangekomen bij de molen staan de deuren open en na twee trappen gearriveerd op de maalzolder, zijn daar molenaars Jo Franssen en Cor Kosmeier. De derde aanwezige molenaar, Simon Broekema, is druk bezig met de 'maalterij' en komt na verloop van tijd erbij om daarna geregeld weer ergens in de molen zijn werk te doen...

De 'jubilaris'

Aan het jubileum van de in 1849 gebouwde molen herinneren twee gevelstenen. In de boog boven de deur aan de oostzijde is een sluitsteen ingemetseld met de tekst: 'Gebouwd in opdracht van Roelof Klinkhamer'. Een tweede steen, aangebracht in de boog boven de ingang aan de westzijde, vermeldt: 'Gemaakt door Herman Seubring.' De eerste negentig jaar was de molen, gebouwd als koren- en pelmolen, particulier bezit. Opdrachtgever Klinkhamer trouwde een bakkersdochter. Er werd niet alleen meel voor brood gemalen, maar ook gerst tot gort gepeld. Die was bedoeld voor in de 'zoepenbrij', een stevige gortepap met karnemelk die als maaltijd werd genuttigd.

Jo vertelt: 'In 1862 zijn in de molen "runstenen" geplaatst die twintig jaar dienst hebben gedaan.' Daarmee werd geschilde eikenschors uit het Noordlaarderbos gebroken in de nog steeds bij de molen staande schuren en gemalen tot 'run', die – door toevoeging van water – als looizuur gebruikt werd voor de leerlooierij. Jo wijst op de nog bestaande benaming 'Huttenweg' bij Noordlaren: 'Daar stonden de "hutten" van de eekschillers. Het waren de armoedige onderkomens van de loonarbeiders die het vieze en zware werk verrichtten.' Bij de molen werd in 1904 een zuiggasmotor, aangedreven door een installatie die gas uit kolen en hout produceerde, geplaatst, die was ondergebracht in een daartoe naast de molen gebouwde schuur. Zo was de molen niet langer uitsluitend

afhankelijk van de wind. In 1930 werd die aandrijving vervangen door een elektromotor. Na een periode van verwaarlozing kwam De Korenschoof in 1940 in bezit van de Gemeente Haren, en vervolgens door herindeling bij de Gemeente Groningen.

Typering

Cor typeert de jubilerende Korenschoof in het kort: 'Het is niet een grote, maar wel een authentieke. Er heeft ook een pellerij in gezeten, met twee stenen.'

Over de meer recente geschiedenis vertelt hij: 'Zolang ik hier molenaar ben, en dat is al bijna dertig jaar, is er weinig veranderd. Het binnenwerk is grotendeels nog origineel. Bij een restauratie in 2005 is daar niets veranderd. Alleen de stelling, kap en de wieken zijn vernieuwd.' Zelf heeft hij een aantal jaren terug een nieuwe maalbak gemaakt. Daarop staan de initialen 'P.T.' en 'C.K.' op: Cor Kosmeier en Piet van Tongeren. Piet was ook molenaar en kwam jarenlang iedere week. Hij overleed op 93-jarige leeftijd.

Vier molenaars

Jo was al in 1977 vanuit Maastricht in Groningen komen wonen, waar hij werkte als fysiotherapeut. Nadat hij in 1981 was verhuisd naar Noordlaren, zag hij vanuit het slaapkamerraam de molen en dacht: 'Daar wil ik ook bij.' En zo gebeurde: 'Toen was Thijs de Jong hier nog molenaar en die zei: "Je moet een cursus volgen".' Zijn opleiding tot molenaar kreeg Jo bij de befaamde Bernard Dijk. Toen hij het druk kreeg met zijn werk, eind vorige eeuw, kwam Cor erbij en in 2020 keerde Jo als 'herintreder' terug. Cor Kosmeier kwam op de molen in 1999. Hij groeide op in de stad-Groninger wijk De Oosterpoort. Inmiddels woont hij sinds jaren in het mooie Westerwolde, op flinke afstand van Noordlaren: 'Na 23 jaar zei ik: "Ik wil nu niet meer voor allerlei dingen helemaal vanaf Bourtange naar de molen komen, zoals voor naderende storm of andere acute zaken." Maar inmiddels was er versterking bij gekomen in de persoon van Bert

Hogewerf, sinds 2016. Afgelopen januari nam Cor na 27 jaar afscheid, eigenlijk al anderhalf jaar eerder: 'Officieel heb ik opgezegd per 1 januari van dit jaar, onofficieel was dat na 27 jaar.' Simon komt ondertussen voorbij rennen... De inwoner van de stad Groningen begon in 2022 met de opleiding en is nu 'op papier' sinds een jaar 'molenaar'. Hij volgde zijn opleiding op de molen van Mensingeweer bij Johan van Dijk. Zijn interesse voor het molenaarschap werd gewekt door een introductie cursus van 'Vakland Hogeland', in samenwerking met Molenstichting Winsum. Bij deze introductie werden vier weken op rij op zaterdag verschillende molens bezocht. Molens wekten zijn belangstelling en zo kwam hij bij De Korenschoof terecht. Hij dacht er vervolgens een maand over na en meldde zich januari 2022 aan voor de opleiding. Dat ging vrij vlot en hij haalde zijn examen in augustus 2023. Toen Simon op een

gegeven moment bij het hunebed van Noordlaren stond, zag hij de molen en dacht 'Ik zal er eens naartoe' Hij denkt er nu over een ambachtelijke korenmolenaarsopleiding te gaan doen. De vierde molenaar, Bert Hogewerf, is afwezig. Hij kan af en toe. Cor legt uit dat hij nog vaart, met schema's van 'zes weken op; zes weken' af. Dat heeft hij gemeen met Cor die 12 jaar heeft gevaren.

Team

Tijdens het geanimeerde vraaggesprek blijkt wel dat de molenaars een goed team vormen. Fotograaf en interviewer worden ontvangen met koffie en Jo besmeert plakken 'Grunnerger kouke' met roomboter en deelt die vervolgens met de aanwezigen.

Kwinkslagen vliegen over en weer. Cor en Jo vertellen vele anekdotes en Simon 'moppert' dat hij ondertussen al het werk moet doen, maar verdui-

delijkt dat met de nodige zelfkennis: 'Ik weet dat ik niet kan zitten bij een draaiende molen.' Hij is meestal de eerste die arriveert, om een uur of half tien en vraagt zich dan af: 'Hoe is de wind, hoeveel zakken meel zijn er te malen?' En gaat aan de slag. Alles verloopt in een ontspannen sfeer en het is dan ook niet verwonderlijk dat er, mede daarom, molenaars zijn met een lange staat van dienst.

Korte kringloop

Terwijl het vraaggesprek – hoofdzakelijk met Cor en Jo – plaatsvindt, zorgt Simon ondertussen dat het gemalen meel in de zakken komt; er wordt nog restant tarwe gemalen en verder houdt hij het reilen en zeilen van de molen in de gaten. Het gemalen graan gaat als veevoer naar de 'buurman', de familie Hoenderken, wonende op de naastgelegen boerderij, waar de molen vroeger bij hoorde.

Jo: 'We vormen hier met de buurman een kleine ecologische cirkel: boer-molen-boer'. Hij verduidelijkt: 'Het meel gaat van de buurman van de naastgelegen boerderij naar deze molen, wordt hier gemalen en gaat vervolgens als veevoer weer naar diezelfde buurman terug.' Simon vult aan: 'We malen hier wat de pot schaft.' Bezweet door alle werk, maar ook door het drukkende weer, stopt hij even voor een rookpauze buiten.

Molenbiotoop

Op mijn vraag hoe het is met de molenbiotoop beamen de molenaars dat er inderdaad (te) veel bomen in de omgeving van de molen staan. Cor wijst op een grote stal aan de westzijde. 'Die was daar gepland door de boer op een voor de molen ongunstige plek. Daar zouden we natuurlijk met de overheersende zuidwestenwind veel hinder van ondervinden. In overleg met de boer is toen het dak van de schuur in het ontwerp door de architect aangepast. Daardoor heeft de molen minder last van de luwte door het dak.' Simon merkt op: 'Dat was een duur schuurtje'. Het resultaat is een wonderlijke dakconstructie die veel bekijks trekt: het is in zuidwestelijke richting geplaatst op een stal die parallel aan de oost-west lopende weg is gebouwd. Daarmee was het de duurste gebouwde stal per vierkante meter in Nederland.

Jubileumactiviteiten

Om het jubileum van De Korenschoof niet ongemerkt voorbij te laten gaan zijn – en worden – er verschillende activiteiten georganiseerd. De jarige molen werd gepresenteerd tijdens de Nationale Molen- en Gemalendag, medio mei, en bij het Groninger Molenweekend in het tweede weekend van juni. Zo is er onder meer een anderhalve meter lange koek aangeboden. Dat gaat overigens opnieuw weer gebeuren tijdens het Monumentenweekend, in het tweede weekend van september. En verder zijn er pannenkoeken, poffertjes en wafels voor de verkoop, waarvan bezoekers kunnen genieten. Kortom, er ligt nog wat in het verschiet van de jubilerende molen De Korenschoof.

Ruimte voor de borg?! De molenbiotoop als inspiratie

Een interview met Mireille de Jong

Tekst: Johan van Dijk

Beeld: Jelte Oosterhuis

Al weer heel wat jaren maakt het Groninger Molenhuis onderdeel uit van Erfgoedpartners. Door samenwerking is de afgelopen jaren een brede erfgoedorganisatie ontstaan. En leidt soms tot bijzondere kruisbestuivingen! Zo was de molenbiotoop, zoals die al jaren bekend is onder molenaars en molenkenners, mede inspiratiebron voor de Groninger Borgbiotopen. Mireille de Jong was de leidende kracht achter dit project en ging hierover met collega Johan van Dijk in gesprek.

Theaterwetenschapper in de erfgoedsector

Mireille de Jong is van huis uit theaterwetenschapper. Na haar studie in Utrecht hield zij zich veelal bezig met beleid en management in de sector van de kunst, cultuur en media. Denk daarbij aan de Raad voor de Kunst, nu de Raad voor Cultuur, PR- en marketingmedewerker bij een dansgezelschap en PR-manager bij NRC Handelsblad. De liefde bracht Mireille naar het noorden. Als freelancer ging ze ook hier in de wereld van kunst en cultuur, onder andere voor de Kunstraad Groningen, Noorderlicht en de provincie Groningen aan de slag en zo kwam ze zo'n zeven jaar geleden bij Erfgoedpartners terecht. De borgen werden een van de aandachtsgebieden van Mireille, maar ook over molens weet ze inmiddels mee te praten: 'Ik ben al een tijd bezig met de problemen die er op het moment spelen met molenroeden. Met hulp van anderen weet ik er inmiddels het een en ander van, al blijft het best wel een ingewikkeld en technisch verhaal.'

De aanloop

Sinds enige jaren organiseert Mireille zo'n twee keer per jaar het Platform Borgen voor Erfgoedpartners: 'In het Platform Borgen worden de borgen vertegenwoordigd door een combinatie van borgeigenaren, dit zijn stichtingen of particulieren, en/of stichtingen die verantwoordelijk zijn voor de exploitatie van de borg. Een aantal borgen heeft een museale functie, andere hebben horeca of worden bewoond. Het platform is er voor het uitwisselen van kennis en ervaring, samenwerking

en het agenderen van voor borgen belangrijke onderwerpen.' Vanaf het begin staan de publieksactiviteiten van de borgen op de agenda, en steeds meer is er tijdens de platforms aandacht voor beheer- en behoudkwesties. Zo vond een speciale platformbijeenkomst plaats met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) over SIM (Subsidiering Instandhouding Monumenten)-subsidies. Twee jaar geleden kwam Pier Bosch van Erfgoedvereniging Heemschut bij Erfgoedpartners met een voorstel om borgen beter te beschermen tegen initiatieven in de nabije omgeving, zoals plannen voor een zonnepark of een schuur in een zichtlijn. De borgen zelf zijn als rijksmonument beschermd, maar dit geldt niet voor de omgeving van de borg. Mireille: 'Voor de onlosmakelijke relatie van de borg met het omringende landschap was geen aandacht, dit was nergens vastgelegd. Het blijkt dan ook moeilijk om in geweer te komen tegen ontwikkelingen in omgeving van borgen.' Bosch kwam zijn ideeën bij het Platform Borgen toelichten en daarna ging het balletje verder rollen.

Kruisbestuivingen

Na het platform werd de situatie rondom de borgen geagendeerd bij de provincie door Heemschut en het platform borgen/Erfgoedpartners. 'Het paste goed bij het programma opgave erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap van de provincie, in de wandelgangen afgekort tot ERL. In het kader van dit programma hebben we een projectplan geschreven.

In dat plan zochten we naar een woord dat de samenhang van een borg met het omringende landschap goed uit zou drukken', ligt Mireille toe. Naast de zogenaamde 'Wierdencirkels', leverden ook de 'molenbiotopen' inspiratie. 'We vonden de naam borgbiotoop erg goed passen. Het gaat dan in dit geval niet om de windvang zoals bij molens, maar het laat wel heel duidelijk zien hoe de borg 'leeft' in zijn omgeving, of juist het gebrek aan omgeving', laat Mireille hier enthousiast over weten. Bureau Noordpeil, maakte uiteindelijk in opdracht van de provincie Groningen een inventarisatie van de biotopen van 19 borgen in Gronin-

gen, waaronder die van het platform. Dit gebeurde in samenwerking met de eigenaren, erfgoed- en juridische ambtenaren van provincie en gemeenten, Libau, RCE, Heemschut en Erfgoedpartners” legt Mireille hierover uit.

Eerste opzet

Een borgbiotoop bestaat uit drie delen, legt Mireille toe: ‘Ten eerste de borg, ofwel het (rijks)monument zelf. Ten tweede cultuurhistorische waardevolle structuren en objecten bij en om de borg, denk daarbij onder andere aan een gracht, lanen, reliëf en archeologische vindplaatsen. En tot slot is ook de landschappelijke samenhang van groot belang. Denk daarbij vooral aan de zichtlijnen waarmee vaak rekening gehouden is.’ Dit is inmiddels in de eerste fase van het project in kaart gebracht. Sommige ‘tools’ die bij de molenbiotoop van belang zijn spelen hierbij ook een rol, zoals een beschermd dorpsgezicht. Andere kenwaarden kunnen naast de al genoemde grachten en lanen ook zaken als de ligging op een zandrug of juist ergens op de klei zijn. Naast de borgen die ontstaan zijn in de middeleeuwen als steenhuis (en doorgaans een adellijke binding hebben) zijn er ook nog enkele veenborgen (ontstaan als onderkomen van rijke pioniers op het gebied van veenontginning en turfstekerij) of de zogenaamde tichelborgen (die onderdeel waren van een steenfabriek). Er is dan dus ook sprake van een verband tussen de locatie en het oorspronkelijke gebruik van de borg. De vraag rijst of ook bij kastelen in andere provincies wordt nagedacht over een project als dit. ‘Monumentenbiotopen en het denken hierover is zeker in opgang,’ beaamt Mireille. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed houdt zich daar mee bezig en ziet dit als een interessante pilot.

Fase 2

In de eerste fase van het project werkten eigenaren, exploitanten en ambtenaren samen om de borgenbiotoop in beeld te brengen. In fase 2 van het project is het idee is dat gemeenten de borgbiotopen nu ook gaan opnemen in bestemmings- en omgevingsplannen. De provincie zoekt met de

gemeenten uit hoe dit het beste kan gebeuren.

‘Maar ook nu al werpt het project vruchten af. Met verwijzing naar de borgbiotoop van de Rensumaborg in Uithuizermeerden kon de bouw van een pand op het voormalige borgterrein voorkomen worden,’ vertelt Mireille. Overigens is het niet het idee om de omgeving van een borg op slot te zetten, maar om bewuste keuzes te maken die ten goede komen aan de kwaliteit van het Groninger landschap.

Dit project geeft zeker te denken over meer ‘cross-overs’ die plaats kunnen vinden tussen alle gebieden waar Erfgoedpartners en andere erfgoedorganisaties zich mee bezig houden. Benieuwd geworden hoe de inventarisaties uit de eerste fase van het project er uit zijn komen te zien? De bevindingen zijn online te vinden via kwaliteitsgids-groningen.nl/projecten/groninger-borgbiotopen

‘Meneersmeulen’

De Fraeylemamolen is de officiële naam van de meest oostelijk gelegen poldermolen aan de Groenedijk bij Slochteren. Nergens is er zoveel sprake van een binding tussen een borg en een molen! Ter onderscheiding van z’n twee grote broers werd de relatief kleine molen ook wel Lutje Meulen genoemd, maar de andere bijnaam, Meneersmeulen, is tekenend voor de geschiedenis van het gemaal. Gebouwd in opdracht van borgheer Hendrik de Sandra Veltman in 1786, zorgde de poldermolen bijna twee eeuwen voor het bemalen van de Grote Oosterpolder, die onderdeel was van het landgoed van de Fraeylemaborg. Op 9 november 1969 waaide de molen in een storm om, tot verdriet van de toenmalige eigenaresse, de freules Thomassen à Thuessink van der Hoop van Slochteren. De uiteindelijke herbouw van de molen in 1974 kwam tot stand door inspanningen van de Slochter Molenstichting die het eigendom overnam. Tegenwoordig is de molen eigendom van de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen, geheel maalvaardig gerestaureerd en regelmatig op vrijwillige basis in bedrijf.

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steenjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

MULDER POT

KROPSWOLDE
Pure ambacht sinds 1917

Mulder Pot - Kropswolde Molenwinkel en Webshop

Broodmeel | Bakmixen | Bakbenodigdheden
www.molenmulderpot.com

Aannemers-Restauratie & Molenmakersbedrijf

Molema

V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Heiligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

Het Groninger Landschap

Steun de molens van Het Groninger Landschap Word Beschermer

www.groningerlandschap.nl/beschermers of bel (050) 313 59 01

Uit het Groninger Molenarchief W.O. Bakker (1924-2000)

Tekst en beeld: Frank Houwaard

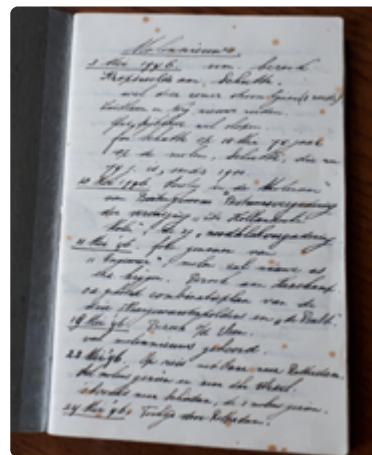
Wolter Onne Bakker was een bekend figuur in de Groninger molenwereld: voorvechter van molenbehoud, vraagbaak voor molenliefhebbers, auteur en fotograaf, en altijd een aimabel mens. Vanaf de jaren 1940 trok hij door de provincie (en door Drenthe en Oost-Friesland, en waar eigenlijk niet...) en noteerde alles wat hij over de aanwezige en verdwenen molens hoorde en zag. Onvermoeibaar vergrootte hij zo zijn kennis en in de loop der tijd raakten anderen op de hoogte van deze kennis en kwamen deze bij hem ophalen. En zonder enig probleem deelde Bakker alles met zijn bezoekers!

Bakker was afkomstig uit een familie van landbouwers in Harkstede. Zijn grootvader be-

heerde de Bakkerspolder, waar hij in 1899 een spinnenkopmolen bouwde voor onderbemaling van zijn polder binnen de Groote Harksteder Polder. Rond 1930 werd deze molen gesloopt en vervangen door een windmotor. Zou hier in deze polder de molenliefde van Wolter ontstaan zijn? Zelf bouwde hij eind jaren 1950 een weidemolentje – het molentje dat nu bij Molen De Ruiten in Slochteren staat als 'Bakkers meulentje'.

Hij schreef meer dan 100 artikelen in molenbladen (zoals De Molenaar, De Zelfzwichter, De Utskoat) en werkte mee aan talloze publicaties (zoals Molens in Groningen in oude ansichten) en 'boerderijboeken', waar hij het gedeelte over de lokale molens verzorgde. Mede door

zijn gedrevenheid stond hij aan de wieg van molenorganisaties als de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en de Slochter Molenstichting, was hij jarenlang lid van de Provinciale Molencommissie, en is hij lange tijd archivaris en bestuurslid van de De Hollandsche Molen en de Stichting Molendocumentatie geweest.

In het Groninger Molenarchief bevinden zich zes aantekenboekjes en veertien schriftjes met dagboeknotities uit de jaren 1946 tot 1982, en een grote hoeveelheid losse aantekeningen van deze molendeskundige. Hij noteerde steeds minutieus waar hij op bezoek was geweest, wat hij daar aan nieuwtjes had gehoord - en wat hij daarvan vond. Veel van zijn waarnemingen (uit het hele land) noteerde hij ook op zijn 'fiches' en ook deze zijn nog altijd in het molenarchief aanwezig. Kortom: er zijn hier voor liefhebbers en onderzoekers heel wat historische gegevens over Groninger molens te vinden!

Ander molennieuws

Koninklijke onderscheiding voor Usquerder molenaars

Het Groninger Molenweek-end 2024 begon dit jaar extra feestelijk. En dat kwam niet alleen omdat er een officiële openingshandeling was op ko-

ren- en pelmolen Eva in Usquert op vrijdagochtend 7 juni door burgemeester Henk Jan Bolding van de gemeente Het Hogeland. De burgemeester had namelijk als extra verrassing voor molenaars Willem Huizenga en

Foto's: Jelte Oosterhuis

Schelte Doornbos de eer hen beide te benoemen tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Beide heren zijn al meer dan veertig jaar aan de 'Oskerder' molen verbonden.

Willem slaagde op 5 juni 1984 op korenmolen De Meeuw in Garnwerd voor zijn getuigschrift (vrijwillig) molenaar, Schelte haalde het papiertje al iets eerder, namelijk op 21 mei 1982 op koren- en pelmolen De Vier Winden in Pieterburen. Reden genoeg om beide heren met koninklijke eer te laten onderscheiden! Willem is naast de Eva op meerdere Hogelandster molens (Zandeweer, Mensingeweer en Eemshaven) actief geweest en was bovendien jarenlang bestuurslid van het Groninger afdelingsbestuur van het Gilde van (Vrijwillige) Molenaars waarvan ook lange tijd als voorzitter.

Schelte heeft zich naast de Eva ook altijd erg actief gemaakt voor diverse verenigingen in Usquert. Het was een feestelijke ochtend met (molen)vrienden en familie van beide mulders en een prachtig versierde én draaiende molen.

Dit met dank aan de nieuwe molenaar en opvolger van de beide heren: Jeftha Tuininga, die door de burgemeester officieel benoemd werd tot molenaar van de Eva door het gemeenschappelijke tekenen van het molenaarscontract. Ook vanaf deze plek nogmaals de felicitaties voor de molenaars van de Eva.

Prinses Beatrix heropent molen De Noordstar

Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix der Nederlanden heropent op vrijdagmiddag 13 september koren- en pelmolen De Noordstar in Noordbroek. Prinses Beatrix is beschermvrouwe van De Hollandsche Molen, de vereniging die zich inzet voor het behoud van molens in Nederland.

In november 2023 is begonnen met het herstellen van koren- en pelmolen De Noordstar nadat was geconstateerd dat de roeden aan renovatie toe waren. Ook was de bekleding aan vervanging toe. Het herstel is gefinancierd met de opbrengst van diverse acties in het dorp en de regio.

Molen De Noordstar wordt beheerd door De Molenstichting Midden- en Oost-Groningen. In totaal beheert de stichting tien grote historische molens en twee kleine poldermolens. De stichting is in 2016 voortgekomen uit een fusie tussen de Slochter Molenstichting en de Molenstichting Oldambt en telt ruim vijftig vrijwilligers.

Na een toelichting over het ontstaan van De Molenstichting Midden- en Oost-Groningen heropent Prinses Beatrix de Noordstar door het luiden van een bel. Aansluitend bezoekt de Prinses de molen en spreekt zij in de molenschuur met diverse vrijwilligers.

Groninger Wind 2024

Groninger Wind werd in 2023 voor het eerst georganiseerd en was meteen een succes. Veel molengeïnteresseerden kwamen op de bijeenkomst af. Centraal stond de vraag of molens een toekomst hebben. Met andere woorden: zijn ze een lust of een last? Anders dan vorig jaar is Groninger Wind in 2024 een hele dag, met 's ochtends twee sprekers, namelijk Marco Glastra, directeur Het Groninger Landschap en Gerard Troost, molensdeskundige van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE). 's Middags worden in groepjes die rouleren onder leiding van gespreksleiders verschillende molenonderwerpen besproken. Datum: 10 oktober 2024

Beeld: Nieberter Molen;
foto: Elmer Spaargaren

Locaties: CazemierBoerderij Tolbert en de Nieberter Molen
Tijd: 10:00-17:00 uur

Oktober Kindermaand

Oktober Kindermaand stimuleert kinderen van 4 tot en met 12 jaar in oktober met hun ouders en/of grootouders activiteiten te bezoeken in culturele instellingen. In de weekenden in oktober maken kinderen op laagdrempelige wijze kennis met culturele instellingen door activiteiten waar zij gratis aan mee mogen doen. Ook molens doen mee. Zoals De Stormvogel in Loppersum met een kinderdag bij de molen.

 NIEMAN
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE

Bezoekadres Wierumerschouwsterweg 17
9774 TE Adorp
Postadres Hoofdweg 156
9617 AL Harkstede
niemanmolenbouw@gmail.com
+31 6 20414397

Wieringa
bouwadvies

**SPECIALIST
IN MOLENS**

Wij helpen u graag met
advies en begeleiding bij
het behoud van uw molen.

Hoofdstraat W-4a
9951 CC Winsum

KRABBENDAM
RESTAURATIEWERKEN

06 543 85 374
info@krabbendamrestoratiewerken.nl

DISCUS
UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK
Ekkelkamp

- ★ Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- ★ Hengelsport en benodigdheden
- ★ Vogels, vissen en knaagdieren
- ★ Hondensport, dierbenodigdheden
- ★ Dierverzorging en -apotheek
- ★ Paarden- en veevoeders
- ★ Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Molenonderhoud

Bijschrift

De volgende bijdrage is van Wieringa molenbouwadvies:

Onderhoud uitgevoerd vanaf 16 februari 2024

Stichting De Groninger Poldermolens

Koningslaagte te Zuidwolde
Het schilderwerk van de kap is bijgewerkt. Reparatiewerkzaamheden zijn uitgevoerd aan de aftimmeringen, kisten en luiken.

Meervogel te Hoeksmeer
In het kader van de GRRG is de houten vijzel in de werkplaats van de molenbouwer afgemaakt en in de vijzelbak herplaatst. In de werkplaats worden de herstelwerkzaamheden aan de stroomlijnneuzen en remkleppen uitgevoerd.

Er is een dendrochronologisch onderzoek uitgevoerd voor de leeftijdsbepaling van de houtconstructie van de molen.

Noordermolen te Noorddijk
Het gevlucht van de molen wordt gerestaureerd in het kader van de GRRG. De productie van de roeden wordt uitgevoerd door de molenbouwer.

De Palen te Westerwijtwerd
Enkele kleppen van de zelfzwichting zijn hersteld. De aangetaste wachtdeur inclusief de stijlen zijn hersteld.

Eendracht te Sebaldeburen
Eén van de twee vijzeldekken is hersteld en het betonwerk is gereinigd.

De Eolus te Den Ham
De overring is voorzien van extra bevestigingen op het boventafelement. De ophanging van de wipstok is hersteld.

Jonge Held te Leegkerk
Het gevlucht van de molen wordt gerestaureerd in het kader van de GRRG. Het ijzerwerk van de zelfzwichting is hersteld en gecoat. De buitenroede is geheel gestraald en geconserveerd. De nieuwe binnenroede is in productie. Aftimmeringen van de kap zijn verspreid hersteld en schilderwerk aan de kap en staartconstructie zijn uitgevoerd. De door houtrot aangetaste kroosbrug inclusief de bijbehorende trap zijn vernieuwd.

Zuidwendinger te Groningen
De onderbonkelaar is tijdelijk gedemonteerd voor onderhoud. In de molen worden onder-

houdswerkzaamheden uitgevoerd aan de motoraandrijving van de vijzel in verband met de gemaalfunctie.

Wilhelmina te Groningen

De lasnaden van de roeden zijn gecontroleerd en beide roeden zijn aansluitend doorgehaald. Enkele aangetaste hekstocken zijn vervangen. Van de stelling zijn diverse liggers en hekmandjes vervangen.

Het Groninger Landschap

Germania te Thesinge

Er zijn herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan de ezel, de ezel is deugdelijk bevestigd. Diverse bouten in de kap zijn aangehaald. De bovenas is deugdelijk afgesteld.

Er is een dendrochronologisch onderzoek uitgevoerd voor de leeftijdsbepaling van de houtconstructie van de molen.

[Meer info.](#)

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

Ceres te Spijk

Er is onderhoud uitgevoerd aan de rietbedekking, de rietbedekking is bijgestopt. Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

Widde Meuln te Ten Boer

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

Zeldenrust te Westerwijtwerd

Diverse zelfzwichtkleppen van het gevlucht zijn deugdelijk vastgezet.

De Vier Winden te Pieterburen

Het gevlucht van de molen is gerestaureerd in het kader van de GRRG, de roeden zijn vervangen en het houtwerk is gemonteerd.

De Lelie te Eenrum

De vangbalk is gefixeerd.

De Onderneming te Vierhuizen

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

Hollands Welvaart te Mensingeweer

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

De Leeuw te Zeerijp

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

De Stormvogel te Loppersum

Met behulp van een hoogwerker hebben vrijwilligers schoonmaakwerkzaamheden uitgevoerd aan de molen.

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Groote Poldermolen te Slochteren

Er is een dendrochronologisch onderzoek uitgevoerd voor de leeftijdsbepaling van de houtconstructie van de molen.

De Noordstar te Noordbroek

In het kader van de GRRG wordt het gevlucht gerestaureerd tezamen met de bekleding van

De Noordermolen te Noordbroek

Enkele beschadigde kammen uit het bovenwiel zijn vervangen.

Westersemolen te Nieuw-Scheemda

Het gehele gaande werk is nagelopen en afgesteld, diverse wielen zijn voorzien van nieuwe wiggen. De aangetaste delen van de steekborden zijn vervangen.

het achtkant en de kap. Diverse delen van het dakbeschot van de kap en romp zijn vervangen en nieuwe bekleding is aangebracht. Schilderwerk aan de kap, staart en diverse delen van de romp zijn uitgevoerd. Herstel-

werkzaamheden zijn uitgevoerd aan de door houtrot aangetaste onderdelen van de kozijnen, ramen en deuren. Ook worden er diverse schilderwerkzaamheden uitgevoerd aan de molenschuur naast de molen.

Uit de Groninger molenwereld

Molenwerkgroep Oost-Groningen

Nog meer stilstaande molens

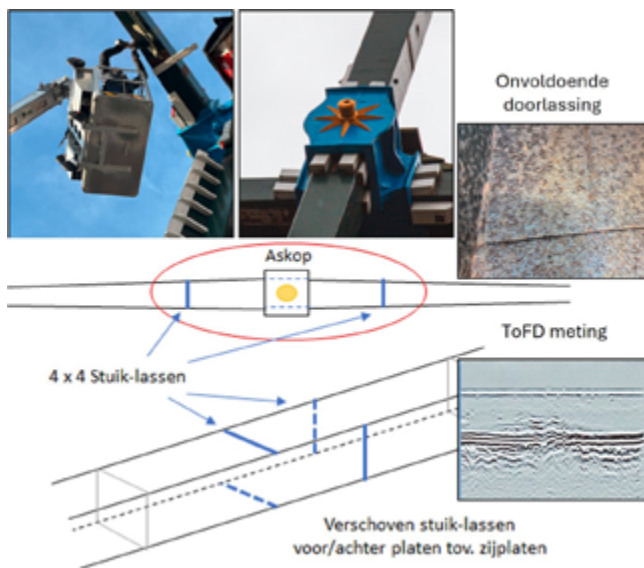
De molenaars van de molenwerkgroep Oost-Groningen worden niet gespaard, nog meer molens zijn stil komen te staan vanwege het gevaar van mogelijk onbetrouwbare roeden. Gelukkig zijn ook weer molens voorzien van nieuwe roeden en kunnen we met beperkingen wel blijven draaien.

Oldambter molens

Twee van de vier molens van de gemeente Oldambt, Edens te Winschoten en Udemas te Ganzdijk, stonden al in 2023 stil na eerdere beperkte inspecties van de roeden. Van de andere twee, Dijkstra en Berg te Winschoten waren de roeden ouder maar nog niet geïnspecteerd.

De gemeente Oldambt besloot de roeden van alle vier de molens (nogmaals) grondig te inspecteren, gebruikmakend van de meest recente inspectie-inzichten om een roede op een zeer nauwkeurige wijze te kunnen beoordelen. Deze zogenaamde ToFD (Time of Flight Diffraction) methode laat alle 'oneffenheden' in de beoordeelde lasnaden heel goed zien, waarbij met name wordt gekeken naar (beginnende) scheurtjes in de las.

De metingen zijn begin juni uitgevoerd en helaas moest worden geconcludeerd dat de primaire stuiklassen van alle roeden van de vier molens niet meer voldoende betrouwbaar zijn en de molens terecht zijn stilgezet.

De gemeente onderzoekt op dit moment hoe nu te gaan handelen. Hierbij wordt per molen ook naar het bredere meerjaren onderhoudsplan gekeken.

Westerwolder molens

Recent zijn ook de roeden van Veldkamp's Meul'n te Bellingwolde en Niemans molen te Veelerveen geïnspecteerd. Helaas bleken de primaire stuiklassen daar ook verdacht en de molens zijn stilgezet.

Nog enkele Oost-Groninger molens en roeden

De Weddermarke molen te Wedderbergen staat al vanaf eind 2023 stil vanwege de roeden. De roeden zijn inmiddels in de maak bij de molenmaker en naar verwachting is de molen dit jaar nog gereed.

In april is de Onrust te Oude Pekela voorzien van een compleet nieuw gevluht en hij draait weer. Net voor de jaarwisseling 2023/2024 kreeg De Korenbloem te Vriescheloo een nieuw gevluht en de molen moet naar verwachting weer ruim 40 jaar met zijn roeden vooruit kunnen.

De (houten) roeden van de Bourtange molen zijn afgelopen herfst na een grondige herstelbeurt weer teruggeplaatst.

De gevolgen van de stilstaande molens

Stilgezette molens, het is heel jammer voor de molens en molenaars. Echter een goed geïnspecteerde en afgekeurde roede is feit en mag niet worden veronachtzaamd. Het stilzetten van de molen is de enige juiste keuze.

De ervaringen geven aan dat de tijdsperiode van stilzetten, daarna overwegen hoe het aan te pakken, financiering rondkrijgen, bestel- en orderproces, levertijd en maken roeden tot montage veelal minimaal een jaar doorlooptijd vergt.

Als molenaars binnen de Werkgroep gaan we elkaar helpen. We bundelen de krachten met de nog wel draaiende molens en zoeken gezamenlijk naar oplossingen. Het doel is dat alle molenaars van de Werkgroep regelmatig op een molen draaien. Dit gaat lukken.

De nu stilstaande molens Edens en Dijkstra waren de opleidingsmolens voor de MIO's (Molenaars-in-opleiding) binnen de Werkgroep. We hebben inmiddels oplossingen besproken en voorhanden om de opleidingen zonder verlies aan kwaliteit op andere molens te continueren.

Bestuur van de Molenwerkgroep Oost-Groningen

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Het MsMOG Leerteam - deel 3

Een "eigen" opleiding beginnen, waarom zou je dat willen? In de vorige artikelen bespraken we de noodzaak voor de opleiding en hoe we de kwaliteit van onze instructeurs waarborgen. Deze keer willen we het hebben over de resultaten.

Het leerteam leidt op en adviseert het Bestuur van de MsMOG. Maar de feitelijke benoeming tot instandhouder wordt door het bestuur gedaan, niet door het leerteam. Dit is zo geregeld omdat iemand wel de juiste kennis en kunde kan hebben - dat is wat het leerteam toetst - maar bijvoorbeeld

geen geldige verklaring omtrent het gedrag (VOG) kan of wil aanleveren. Tot nu toe zijn alle door het leerteam opgeleide leerlingen ook benoemd door het Bestuur.

In totaal zijn er nu tien instandhouders: acht zijn door het leerteam opgeleid, twee zijn buitengewoon benoemd door het Bestuur. Eén daarvan, Eduard Vroom, werd indertijd tot instandhouder verheven om zo zelfstandig praktijkuren te kunnen maken tijdens de coronacrisis. Dat heeft goed gewerkt: Eduard is inmiddels al jaren in het bezit van het DHM-getuigschrift en is molenaar op Stel's Meulen. De ander, Taeke Overdijk, kreeg de benoeming omdat hij al tientallen jaren zelfstandig op de Noordstar werkte.

Het leerteam geeft de opleiding sinds eind 2021. Er zijn inmiddels twee "lichtingen" geweest. De lichting 2021-2022 leverde vier instandhouders op, de lichting 2023-2024 ook vier. De eerste lichting leverde voornamelijk korenmulders op, de tweede poldermulders. Jacco de Maat deed zelfs twee keer mee en is daarmee de eerste "master": hij mag alle molens van de MsMOG zelfstandig bedienen. Inmiddels wordt lichting drie gepland, deze keer specifiek voor de grote korenmolen Entrepriese in Kolham.

De opleiding bestaat uit 23 weken theorie en evenveel praktijkmiddagen. In totaal worden vijf examens afgenomen: weerkunde, veiligheid, molenbouw, valbeveiliging en de praktijktoets. Daarna gaat de leerling zelfstandig aan het werk op "zijn" of "haar" molen - jazeker, we hebben ook een vrouwelijke instandhouder - en maakt in het eerste jaar dan 100 of meer draaiuren. Gedurende dat eerste jaar moet nog wel van tevoren toestemming worden gevraagd aan een ervaren molenaar, omdat de instandhouder soms het weer nog niet goed zou kunnen inschatten. Na een jaar vervalt die plicht.

Wat is het resultaat na deze twee lichteningen: de molens van de MsMOG draaien nu allemaal weer

regelmatig. Op de meeste molens hebben we meerdere mensen die de molen kunnen bedienen. De instandhouders zijn als "gelijken onder gelijken" opgenomen in onze gelederen en worden in alle opzichten als gelijkwaardig aan onze molenaars gezien. Gelijkwaardig - maar niet gelijk: de molenaar heeft immers een veel grotere algemene kennis van molens, ook van molens die niet onder beheer van onze Stichting vallen. En ondanks het gegeven dat je als instandhouder evenveel kunt en mag (bij ons dan) als een molenaar, zijn er toch instandhouders die willen doorstromen naar het GVM om zo dat stukje extra kennis op te bouwen. We hebben al twee leerlingen in de GVM-opleiding zien instromen en een derde kandidaat overweegt het. Onze opleiding heeft dus ook een mogelijk positief effect op het aantal molenaars in Nederland!

De molenwereld is behoudend en onze "eigen" opleiding wordt dan ook kritisch bekeken. Niet iedereen is blij met de "concurrentie" voor de GVM-opleiding. Maar het probleem dat wij oplossen bestaat overal: de GVM-opleiding wordt, terecht of niet, als te complex en te langdurend gezien. Daar is het GVM inmiddels ook van doordrongen en er is een bescheiden aanzet gemaakt tot hervorming. Maar dat gaat helaas nogal met horten en stoten. De Friezen en de Zeeuwen zijn inmiddels ook bekend om hun eigen (variant op) de opleiding, de Rijnlandse Molenstichting heeft ook al jaren haar eigen opleidingsvariant - uiteindelijk moet het rechtsom of linksom. Conserveren is goed, maar uitdrogen niet.

Bijgaand een fotocollage van de uitreiking van de certificaten. Want hoewel we veel al digitaal doen - ook onze certificaten zijn digitaal - vinden veel mensen het toch nog leuk ook een papieren certificaat aan de muur te kunnen hangen. De ene hand wast de andere, want op ons certificaat staat een QR-code met de verwijzing naar het digitale online certificaat. Je kunt met vrijwel elke moderne smartphone onmiddellijk de echtheid controleren. Ook daarin lopen we voorop.

Op zoek naar Kolhamster mulders

Kolham is een gezellig dorp. De Hamsters staan voor elkaar klaar en waarderen hun historie. Wij zijn er dan ook heel blij mee dat onze molen "Entreprise" in jullie dorp staat. "Wij" zijn de molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MsMOG). De eigenaar van de mooie Hamster molen, die wijd en zijd zichtbaar is. Velen herinneren zich nog de verschrikkelijke brand, waarbij de molen grotendeels verloren ging. Maar ook de herbouw, waarna er weer regelmatig wordt gedraaid. Dat alles onder leiding van onze molenaar. Maar hij is daar vaak alleen. Het zou fijn zijn als hij wat hulp zou krijgen. En het liefst van mensen uit Kolham zelf. Daarom doen we een oproep: de MsMOG zoekt vrijwilligers die een deel van hun tijd willen besteden aan het werken met de molen Entreprise. Aangezien niet iedereen zomaar een molen kan bedienen, hoort hier een selectie- en opleidingsproces bij. We starten daarom in september een opleiding tot

Moleninstandhouder Entreprise

(Certificaat Moleninstandhouder voor korenmolens met Oud-hollands gevluucht, CEMI-KOOH)

Meer over de CEMI opleidingen vind je op [onze website](#).

Vereisten zijn:

- bij voorkeur wonend in Kolham of de directe omgeving
- gezond en recht van lijf en leden
- weerbestendig en geen hoogtevrees
- het vermogen een opleiding op middelbaar niveau af te ronden
- bereid om 23 weken op zaterdagmorgen de theoretische opleiding te volgen
- bereid om 23 weken een dagdeel per week de praktijkopleiding te volgen
- bereid om daarna minsten 100 uur per jaar op de molen te werken
- De Nederlandse taal machtig. Spreek je ook Gronings is dat een pluspunt.

Je krijgt geen geld voor het werken met de molen. Wel verzorgen wij werkkleding. Je wordt lid van een unieke maalploeg, die de molen niet alleen laat draaien, maar ook laat malen. Je leert een eeuwenoud vak, waarin je als je dat wilt door kunt groeien tot molenaar (DHM gecertificeerd). Je wordt onderdeel van een actieve, regionaal en landelijk goed aangeschreven vrijwilligersorganisatie met een open cultuur.

Ieder die aan de eisen voldoet is welkom, ongeacht geslacht of afkomst.

Aan het eind van de opleiding krijg je het Certificaat Moleninstandhouder uitgereikt en de bijbehorende e-badges.

Meer informatie kun je vinden op onze website, of opvragen bij onze secretaris, via het mail adres

secretaris@msmog.nl.

Daar kun je je ook aanmelden voor de informatieavond, die we in september willen geven.

Gildenieuws van de afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars

Nieuwe voorzitter benoemd in Warffum

Het hoofdbestuur van het Gilde van Molenaars heeft een nieuwe voorzitter. Tijdens de Algemene Ledenvergadering van het Gilde op 6 april 2024 in het Auditorium van het Spijslokaal in Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum, werd Eelco van Norren uit Utrecht officieel benoemd als opvolger van Erik Kopp uit Leiderdorp. Erik was bijna negen jaar voorzitter van het Gilde. Na afloop van de vergadering konden de aanwezige molenaars het museum bekijken, waarbij de meeste aandacht natuurlijk uitging naar zaagmolentje De David. Wij wensen de nieuwe voorzitter veel succes en zijn verheugd dat voor het eerst in de 52-jarige geschiedenis de ALV in de provincie Groningen heeft plaatsgevonden!

Beeld: scheidend voorzitter Erik Kopp (links) en nieuwe voorzitter Eelco van Norren met in hun midden Johan van Dijk; foto: Derk Jan Tinga

Afscheid bestuursleden

Tijdens de voorjaarsbijeenkomst van het Gilde van Molenaars, afdeling Groningen, op 8 april in de Turfschuur in Bourtange werd afscheid genomen van twee bestuursleden van de afdeling. Herman Wubbolts was tot en met oktober 2023 secretaris van de afdeling. Vele jaren verzorgde Herman het secretariaat en de organisatie van de toelatingsexamens. Jan Kugel is tot en met april van dit jaar algemeen bestuurslid geweest en heeft zich altijd met name met de opleiding beziggehouden binnen het bestuur. Met een pakketje Groninger producten en later nog een etentje is afscheid genomen van de beide bestuursleden. Ook hierbij nogmaals dank voor jullie jarenlange inzet Herman en Jan!

Examens

Op donderdag 21 maart nam de examencommissie van De Hollandsche Molen molenaars-examens af op koren- en oliemolen Woldzigt in Roderwolde. Twee kandidaten van de afdeling Groningen, Marten Hogeveen uit Ulrum en Henk Postema uit Tolbert, slaagden voor hun getuigschrift. De twee Drentse kandidaten slaagden ook, waarbij moet worden opgemerkt dat Ton Stel inmiddels naar de provincie Groningen is verhuisd en nu lid is van de afdeling Groningen. Allen van harte gefeliciteerd en heel veel draaien maalplezier gewenst!

Toelatingsexamens

In juni vonden op koren- en pelmolen De Stormvogel in Loppersum en korenmolen De Widde Meuln in Ten Boer toelatingsexamens plaats. Vier kandidaten slaagden en zijn aangemeld voor de najaarsexamens van De Hollandsche Molen.